

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תוכב"א

סעודה שלישית

אחרי תשב"ז (חלק ב')

(שחל בשבת שבת הגדול)

• ישוב קושיית התוספות: למאן דאמר "אחר" מופלג, האיך יפרש כן בפסוק אחרי מות שני בני אהרן • ע"י שמתו נדב ואביהוא נכנסו נשמתן בפניחם זה אליהו, ויבשרו הגאולה • כל יו"ט יש לו שייכות עם פרשת השבוע • הישמח משה העיד על עצמו שהיה ג' פעמים בזה העולם, בדור המדבר, ובזמן החורבן, ובדורו. וי"א שהיה ירמי' הנביא בעצמו • אור החיים הק': מדרגת אליהו שנכנס לגן עדן בחיים הוא כענין אדם הראשון קודם החטא, ובהדרגת בניות ובעליה • נור הקודש: הנלמד מפסוק בדרך דרש, הוא רק כבחינת מחשבה שאינו מכריח הבחירה • זוהר הקדוש: לעתיד ידבר משה רבינו בשם ה', ואליהו הנביא יהיה המתורגמן •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ב לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו איך רשות להעתיקם ולהפיצם ושארית ישראל לא יעשו עֲוֹלָה, וכבר נאמר וְאֵל תִּשְׁכַּח בְּאַהֲלֵיךָ עֲוֹלָה (איוב יא, ד).

צו מנדב זיין לרגל א' שמחה א' יאָרצייט רופט: 1-718-388-5519

לשון קדשו - קונטרס צט-ב (18 מינוט מתוך 61) זייער קלאָר ★ ★ ★ ★

לשון קדשו צענטראלע נומער:

קול אוצר יהודא
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→3→628

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

929-522-1515

דרוק 1 צו הערן די רעקארדינגס: דערנאך 921
פאר הערות דרוק 3

צו מנדב זיין דורכ'ן טעלעפאן (דאָנעריי): #1700 845-366-2793

• ברכת מזל טוב •

הר"ר שמואל מנחם קאהן הי"ו
לרגל אירוסין בנו חתן משה הלל נ"י - עב"ג בת
הרב ישראל יעקב וואנהאצקער שליט"א

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שייכו לרוות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• יהם יעלו לזכרון •

הרה"ק המפורסם פועל ישועות בקרב הארץ

רבי ישעי' ב"ר משה זצ"ל מקערעסטיר

יובא דהילולא ג' אייר תרפ"ה

זכותו ינן עלינו ועל כל ישראל

הרה"ח איש האשכולות, חובר חיבורים מחוכמים, נדיב ושוע

רבי שבתי ז"ל ליפשיץ

ב"ר דוד ז"ל

מו"ס נחלת דבש בכל מקצועות התורה

נפטר ז' אדר א' תשפ"ב

לע"נ הר"ר קלונימוס (קלמן) ב"ר מרדכי אהרן ז"ל

KolSatmar.com

א

קושיית ודקדוקים בפרשת אחרי

[וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה] אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ.
נֶאֱכָדְעַם שְׁטִיט ווייטער: וַיֹּאמֶר ה' [אֶל מֹשֶׁה דִּבֶּר אֶל אֶהֱרֹן אֲחִיךָ] וְאֵל יָבֵא בְּכָל עַת
אֶל הַקִּדָּשׁ [מִבֵּית לְפָרֶכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ] וְלֹא יָמוּתוּ.

ב

קושיא א

מה היה הדיבור בפסוק ראשון

(א) דא איז דאך א פלא דער ערשטער פסוק, [שאמר] וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת,
און ער זאגט נישט 'וואס' ער האט גערעדט, [רק שזמן הדיבור היה] אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי
אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ.

דערנאכדעם זאגט ער [וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דִּבֶּר וגו' וְאֵל יָבֵא וגו'].

[וממילא] איך קען דאך נישט זאגן אז דאס גייט ארויף [הדיבור הראשון] אויף די
אנדערע מימרא [שבפסוק השני, וְאֵל יָבֵא בְּכָל עַת אֶל הַקִּדָּשׁ, שהרי] ס'שטייט דאך נאכאמאל
וַיֹּאמֶר, אז דער בורא כל עולמים האט צו אים גערעדט, און ער האט אים געזאגט דִּבֶּר
אֶל אֶהֱרֹן אֲחִיךָ וְאֵל יָבֵא בְּכָל עַת אֶל הַקִּדָּשׁ, שטייט דאך נאכאמאל [וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה],
איז דאך דאס אן 'אנדערע' מימרא, קען איך דאך נישט זאגן אז [דער ערשטער פסוק] דאס
גייט ארויף אויף דעם, [ואם כן עדיין צריך ביאור מה היה הדיבור בפסוק ראשון].

ג

ס'איז ידוע פון תורת כהנים* און רש"י (טז, א) [מה שכתבו לתרץ על זה].
פלאגט מען זיך אויך [אינעם] פֿשט דא [במפרשי רש"י], דער מזרחי, מיטן גור אריה,
מיטן לבוש. איך וועל נישט מאריך זיין.

ד

קושיא ב

להבין כפל הלשון, "אַחֲרֵי מוֹת" שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן וגו', "וַיָּמָתוּ"

(ב) נאכדעם איז שווער, דאס טאפלטע לשון, "אַחֲרֵי מוֹת", און נאכדעם
נאכאמאל "וַיָּמָתוּ".

ה

קושיא ג

קושיית התוספות: למאן דאמר כל מקום שנאמר "אַחֲרֵי" פירושו מופלג, קשה מהנאמר כאן "אַחֲרֵי" מוֹת, דהלא
פרשה זו נאמרה ביום מיתת בני אהרן, כמבואר בגמרא דהוא א' משמונה פרשיות שנאמרו בו ביום, והאידן יתפרש
כאן אחרי מופלג

ג) דערנאך, איך האב געכטן (בסעודת ליל שב"ק) גערעדט שוין [פון] תוספות'ס קשיא,
תוספות אין גיטין אין פרק הנזקין, דארט וואו ס'שטייט די שמונה פרשיות שנאמרו

* בתורת כהנים ריש פרשתן (א, ג): וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דִּבֶּר אֶל אֶהֱרֹן אֲחִיךָ וְאֵל יָבֵא בְּכָל עַת. ואין אנו יודעים מה
נאמר לו בדבור הראשון. היה רבי אלעזר בן עזריה אומר, מְשַׁלּוּ מְשַׁלּוּ למה הדבר דומה, לחולה שנכנס אצלו
הרופא אומר לו אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב, בא אחר ואומר לו אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב, שלא
תמות בדרך שמת פלוני, וזה דורו יותר מכולם. לכן נאמר אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דִּבֶּר אֶל
אֶהֱרֹן אֲחִיךָ וְאֵל יָבֵא בְּכָל עַת. [וכן הוא ברש"י].

בו ביום, פרעגט תוספות², אז דעמאלטס אין ראש חודש [ניסן] איז געזאגט געווארן די פרשה [אחרי מות], איז דאך די מעשה געווען טאקע דעמאלט, בו ביום [איז געווען] מיתת שני בני אהרן, און תיכף [נאמרה פרשה זו], איז דאך דאס געווען אין דעם זעלבן טאג. נו ס'שטייט דאך כל מקום שנאמר "אחר" איז סמוך, [וכל מקום שנאמר] "אחרי" איז מופלג, נו דאס איז דאך נישט געווען מופלג, [שהרי] די פרשה האט מען דאך געזאגט תיכף [בו ביום, ואם כן למה נאמר כאן לשון "אחרי" שהוא מופלג]. איך האב נעכטן שוין גערעדט פון די קשיא.

1

נאָר דער אָמַת, אַסאַך מאָל געפֿינט מען אין די תּוֹרָה אַזוינס.
[נאָר טאַקע] ברויך מען איבערפֿאַל אַ תּירוץ, [ווי ער] פֿלאָגט זיך אויף דעם דער נזר הקודש און דער יפה תואר³, [ונאָגון אַצל] "וְאַחֲרֵי כֵן" קִבֵּר אֲבִרְהֵם אֶת שְׂרָה אִשְׁתּוֹ [חיי כג, יט], און "וְאַחֲרֵי כֵן" יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל [לך טו, יד], און נאָך איז דאָ אַסאַך אַזוי, עטליכע [מאַל], כּמה פּעמים אין די תּוֹרָה געפֿינט מען עפּעס אַזוינס, [און] ס'דאַרף אַלץ [א] פֿשט.

נאָר איבערפֿאַל קען מען זאָגן פֿשטים שוֹנים.

[וכן אַצל] "וְאַחֲרֵי כֵן" יֵצְא אָחִיו וְיִדּוּ אֲחֻזַּת בְּעֶקֶב עֲשׂו [תולדות כה, כו].

2

[און] ער וויל זאָגן דער נזר הקודש, אַז ס'איז נאָר וואו ס'איז דאָ עפּעס אַ יתור איז דאָס געדרינגען דער אַחֲרֵי מופֿלג, [אַבער] אַז ס'איז נישטאָ קיין יתור [אין דורשין לפרש כן].

² בגמרא גיטין (ס): אמר רבי לוי שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן, אלו הן, פרשת כהנים (ריש פ' אמור), ופרשת לויים (קח את הלויים, כפ' בהעלותך), ופרשת טמאים (לרש"י היינו ענין פסח שני כפ' בהעלתך, ולתוס' היינו אוהרת טומאת תרומה וקדשים שבפ' אמור), ופרשת שילוח טמאים (כפ' נשא), ופרשת אחרי מות, ופרשת שתוי יין (כפ' שמיני), ופרשת נרות (כסוף פ' אמור), ופרשת פרה אדומה (כפ' חקת).

³ בתוספות שם: ופרשת אחרי מות. בבראשית רבה (מד, ה) איכא פלוגתא גבי אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם (לך טו, א), דאיכא למאן דאמר אחר סמוך ואחרי מופלג, ואיכא למאן דאמר איפכא. וקשה מאחרי מות, דבו ביום היה. ושמא נאמר אחר כל הפרשיות, לכך חשיב מופלג.

⁴ בבראשית רבה (מד, ה): רבי יודן ורבי הונא, תרויהון בשם רבי יוסי בן זימרא. רבי יודן אמר בכל מקום שנאמר אחרי סמוך, אחר מופלג. ור' הונא אמר בכל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג.

⁵ בנזר הקודש (על הבראשית רבה שם): אחרי סמוך. כתב היפה תואר וז"ל, סמוך לענין שלמעלה, ואחר מופלג מענין שלמעלה. דאם לא כן מאי שנא דבחד דוכתא כתיב אחרי, ובחד דוכתא כתיב אחר. ולא בכל 'אחר ואחרי' קאמרין, דהא אשכחן טובא 'אחר ואחרי' משני המינים בהכרח, כמו וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל [לך טו, יד], וְאַחֲרֵי כֵן קִבֵּר אֲבִרְהֵם [חיי כג, יט] וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְא אָחִיו [תולדות כה, כו], וזולתם, שהוא סמוך. וגם מצינו אַחֲרֵי מוֹתֵי [וילך לא, כו], וזולתם [שהוא] מופלג. וגם כן שְׁנֵיתִים אַחֲרֵי הַמִּבּוּל [נח יא, י] מופלג, ואחר תעבורו [וירא יח, ה], וְאַחֲרֵי נִגְשׁ יוֹסֵף וְיַחֲזֵק [וישאל לג, ז], אַחֲרֵי תִאֶסֶף [מטות לא, ב], סמוך. וכן וְאַחֲרֵי כֵן תָּבוֹא אֵלֶיךָ [תצא כא יג]. אלא באחרי הדברים האלה ואחר הדברים האלה הוא דקא עסקין וכו' [עכ"ל היפה תואר]. ולי נראה שאין זה ענין לכאן, דהתם איכא טעמא למידרש הכי, וכמו שכתבתי שם, עיין שם. אבל הכא ליכא טעמא במילתא. ועוד דאם כן השתא מנא ליה כלל לחלק בין לשון אחר לאחרי בסמוך ומופלג, דילמא כי הדדי נינהו, ואי משום שינויא דלישנא הא על כרחך אין קפידא בזה, דאי לאו הכי גבי הא דכתיב אחר כן ואחרי כן גרידא מאי איכא למימר, דהתם על כרחך יש בהם משני המינים ונכזר. ולכן נראה לי לפרש דהכא לא מיירי אלא היכי דלשון אחר ואחרי מיותר לגמרי ובעינן למידרשיה שבא להורות על הזמן, דבהא על כרחך יש קבע לדבר להיות זה משמש כך וזה משמש כך, דאם לא כן תול לא היה שמענין מיניה מידי, ובהא פליגי הכא. אבל היכי דליכא יתורא אין קפידא בדבר. ולקמן סימן כ"ב נמי דריש לשון אחרי משום דהוא יתורא וכמ"ש שם ע"ש.

נאָר דאָ איז דאָך אינגאנצן דער פסוק מיותר, ס'איז פשוט שווער צו פאַרשטיין (כוונת הפסוק הראשון, ואם כן שפיר יש כאן יתור וצריך לפרשו אחרי מופלג, וא"כ צ"ב הא"ך יתפרש בכאן על המופלג).

ח

קושיא ד

בישמוח משה מביא מדרש פליאה: דכשמתו בני אהרן, ענו שרפי קודש ה' השיבנו ה' אליך ונשובה. וצריך ביאור

לאמיר זען.

(ד) דער זיידע זכרוננו לברכה אין ישמח משה (ריש פרשתן) ברענגט אַ מדרש (פליאה): בשעה שנכנסו שני פולמסיני דנוא' לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא, ענו שרפי הקודש ה' השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו פקדם (איכה ה, כא). [וצריך ביאור הכוונה].

ט

קושיא ה

ובשאר ספרים איתא עוד, דשאלו מלאכי השרת אם כן למה קרעת הים, ועל זה ענו כן שרפי הקודש. וכל זה צ"ב

(ה) דער עיר דוד (אות קעא) און נאך מפרשים, - כ'האב געזען ער ברענגט אזוי, דער ילקוט אליעזר אויכעט', - זיי ברענגען דעם מדרש אויף אן אנדערן לשון: בשעה שנכנסו שני פולמסיני דנוא' לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא, "שאלו מלאכי השרת אם כן למה קרעת הים לישראל", ענו שרפי הקודש ה' השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו נפקדם. וכל זה צריך ביאור להבין קישור והמשך דברי המדרש, וכוונת השאלה והתשובה].

קל

הקדמה לישוב הקושיות בפרשת אחרי

ובו גם שייכות שבת הגדול לפרשת אחרי

וועל מיר צוריקקומען צום פרשת השבוע (פרשת אחרי).

קלא

כל יו"ט יש לו שייכות עם פרשת השבוע, ולפעמים חל שבת הגדול בפרשת אחרי, ויש לומר השייכות מזה לזה דער אמת, יעדע זאך האט דאך א טעם [כל יו"ט באיזה פרשה חל].

על פי רוב שבת הגדול געפאלט זיך דאך [אין פרשת] צו (בשנה פשוטה), און אנדערע וואָכן (בפרשת מצורע בשנה מעוברת), און 'זעלטן' [קומט אויס] ס'זאל געפאלן [שבת הגדול] אין פרשת אחרי¹ (כמו שחל בקביעות שנת תשכ"ז).

נאָר דער אמת האט דאס א שייכות [ענין שבת הגדול] צו פרשת אחרי.

¹ כמבואר בגמרא סנהדרין (נב): דתניא אבא יוסי בן דוסתאי אומר, שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים, ונחלקו לארבע, ונכנסו שנים בחוטמו של זה, ושנים בחוטמו של זה, ושרפום.

² בפרשת שמני (להספד, אות מו), בשם דמשק אליעזר.

³ וכמבואר בטור ושלחן ערוך (או"ח תכה, ד): לעולם קורין צו את אהרן קודם פסח, בפשוטה, ומצורע במעוברת. חוץ מבה"ח מעוברת (בקביעות שנה שחל ר"ה ביום ה', וחשון כסלו הם חסרים) וה"ש מעוברת (כשחל ר"ה ביום ה', וחשון כסלו הם שלימים), שקורין אחרי מות קודם הפסח. - (ובשנת תשכ"ז היה קביעות השנה ה"ש מעוברת).

קלב

דהנה בסוף הפטורה שבת הגדול נאמר הפסוק הנה אנכי שלח לכם את אליהו. וידוע מזוהר הקדוש דנשמת נדב ואביהוא נכנסו בפניחם בשעה שיצאו נשמתו במעשה זמרי מרוב פחד שרצו להורגו, ופינחס הוא אליהו, ונמצא שנשמת נדב ואביהוא עצמן כלול באליהו ויבואו לבשר הגאולה. ובוה יש קישור מפרשת אחרי להפטרת שבת הגדול

[דהנה] די הפטורה פון שבת הגדול לאַזט זיך אויס [מיטן פסוק] הנה אנכי שלח לכם את אליהו.

[און] ס'איז ידוע וואָס ס'שטייט אין זוהר הקדוש^ט, אַז נשמת נדב ואביהוא האָבן זיך אַרומגעדרייט [באור] ביז ס'איז געקומען די מעשה פון פינחס'ן [שהרג לזמרי, ובקשו השבטים להורגו לפינחס], איז פרחה נשמתו געווען [של פינחס, מרוב פחד], איז אין אים אַריינגעגאַנגען נשמת נדב ואביהוא, און ער איז געבליבן לעבן מיט נשמת נדב ואביהוא.

קלג

מיט דעם טייטשט ער [במאמר הכתוב] [פינחס כה, יא] פינחס בן אלעזר - זאָגט דער זוהר הקדוש - בן אהרן הכהן, ער איז טאָקע געווען בן אהרן הכהן אויך, נישט נאָר אַלעזר'ס זון. ווייל ער האָט דאָך באַקומען נשמת נדב ואביהוא, און נדב ואביהוא איז דאָך געוועזן אהרן הכהן'ס [קינדער], איבערדעם איז ער געווען בן אהרן הכהן.

קלד

[ולפי זה נמצא] איז דאָך פינחס געווען נדב ואביהוא. קומט אויס [אז] דער שלח לכם את אליהו, דאָס איז טאָקע נדב ואביהוא. [כי פינחס זה אליהו].

קלה

[און] ווען ס'געשעט נישט די מעשה, ווען ס'געשעט נישט די זאך וואָס ס'איז געשען דעמאָלט [במיתת נדב ואביהוא], דעמאָלט העטן זיי נישט גיווען געקאָנט אַריינגיין [אין פינחס, ווייל דעמאָלט] העטן זיי דאָך געווען בַּחַיִּים, זיי העטן נישט גיווען געקאָנט אַריינגיין אין פינחס'ן.

מילא דער בורא כל עולמים העט אפשר פאַר פינחס'ן גיווען געזען עפעס אויף אַן אנדערע בחינה אַ נשמה, אַ נפש, ס'איז נישט קיין נפקא מינה. [אבל נדב ואביהוא לא היו זוכין לזה].

[ונמצא כי אלמלי] העט דאָס נישט גיווען געשען, העט נדב ואביהוא נישט גיווען געוועזן קיין שליח [לבשר הגאולה], העטן זיי נישט גיווען געקומען צו דעם.

^ט מזוהר הקדוש (פינחס דף ריו): רַחַם עֲלֵיָהּ הָקָא, וְהָכִי הוּא, דְּבִשְׁעָתָא דְּאַסְתִּלְקוּ [נדב ואביהוא] מִן עֲלָמָא, לֹא הָווּ מִתְטַמְרִין תַּחַת גְּדִפֵּי טַנְרָא קַדִּישָׁא, מֵאִי טַעְמָא, בְּגִין דְּכְתִיב (במדבר ג, ד) וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם, דְּאַזְעִירוּ דִּיקְנָא דְּמַלְכָּא, דְּהָא אֵינִין לֹא אֶתְחַזֵּן לְשִׁמְשָׁא בְּכַהֲנָה רַבָּה. בְּשַׁעְתָּא דְּקִנֵּי פִנְחָס עַל בְּרִית קַדִּישָׁא, וְעָל בְּגוּ כַּמָּה אוֹכְלוּסִין, וְסָלִיק לֶוֶן לְגִיפִין עַל רֹמְחָא, לְעִינְיָהוּן דְּכָל יִשְׂרָאֵל, כִּד חָמָא [פינחס] שְׂבִטָא דְּשִׁמְעוֹן בְּכַמָּה אֲכֻלוּסִין דְּאֶתְו לְגַבִּיה, פְּרָחָא נִשְׁמַתִּיה מִנִּיה, וְתָרִין נִשְׁמַתִּין דְּהָווּ עֲרִשְׁתִּירָאִין בְּלֹא דוּכְתָא, אֶתְקָרִיבוּ בֵּה וְאֶתְפִּלְלוּ כְּחֵדָא, וְאֶתְהַדְרַת נִשְׁמַתִּיה בְּלִילָא וְרִחָא דְּאֶתְפִּלְלוּ בְּתָרִין רִוחִין, וְאֶתְקַפּוּ בֵּיה, כְּדִין וְרוּחַ דְּוִכְתִּיָּהוּ לְמִיָּהוּ כְּהֵנָּה (רבא) מַה דְּלֹא (אֶתְחַזֵּן) מִן קְדָמַת דְּנָא. וְעַל דָּא כְּתִיב (איוב ד, ז) זָכַר נָא מִי הוּא נָקִי אָבִד, דְּלֹא אֶתְאָבִיד בְּהֵיָא שְׁעָתָא, לֹא אָבִיד רִוחִיה כִּד פְּרָחָה מִנִּיה. וְאִפֵּיהּ יִשְׂרָאֵל נִכְחָדוּ (שם), אֲלִין בְּנֵי אֶהֱרֹן, דְּאֶתְהַדְרִי לְעֲלָמָא, מַה דְּאָבִד בְּחִיָּהוּן. וְעַל דָּא כְּתִיב בֵּיה בְּפִנְחָס בֶּן בֶּן, תָּרִי זְמַנִּי, פִּנְחָס בֶּן אֲלֵעָזָר בֶּן. - [ועיין עוד בדברי זוהר המובא להלן בהערה מו].

[ורק] ווייל ס'איז געווען פֿקֿרֿבֿתֿם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ, דורכדעם וועלן זיי, וועט זיין [דורך זיי דער] הִנֵּה [אַנְכִי] שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי, [וואָס] טאַקע אליהו איז דאָך די נדב ואביהוא.

קלו

[וממילא] האָט דאָך דאָס טאַקע אַ שייכות [פרשת אחרי מות] מיט דער הפטורה פון שבת הגדול, [ווייל דער] שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי [הנאמר בהפטרה זו] דאָס וועט טאַקע זיין [פינחס זה אליהו, וואָס] דאָס איז געווען נדב ואביהוא.

קלו

ישוב הקושיות בפרשת אחרי

הקדמה לישוב קושיא א-ב

[ולפי האמור שנדב ואביהוא יוכלו באליהו הנביא], קען זיין אפשר אַ שטיקל רָמַז [אין דעם] וואָס ער זאָגט "אַחֲרֵי" מות, [און] ער זאָגט צוויי מאָל, אַחֲרֵי מות, [וַיָּמָתוּ] (קושיא ב).

קלח

בעת מיתת סתם צדיקים אין יודעים אם זהו פעם האחרון,
או אפשר שיתגלגלו עוד בעולם, לטובת הדור או לטובת נפשם

[דהנה] לעולם איז דאָך אזוי.

[ביי] אַלע צִדִּיקִים קען מען דאָך נישט וויסן, [ווערן] זיי ווערן נִסְתָּלֵק, צי ער וועט נאָכאַמאָל געבוירן ווערן [בגלגול אחר]. און וואָס קאָן זיין [במשך הדורות], איבערהויפט פון דעמאָלט אָן ביז היינט, וואָס ס'האָט זיך 'איבערגעטון'.
אַסאך זענען אַראָפּגעקומען עפעס מתקן זיין [לטובת נפשם, און] אַסאך זענען אַראָפּגעקומען [רק] לטובת הדור. זיי האָבן געדאַרפט נאָכאַמאָל געבוירן ווערן. וואָס ווייס מיר אונז.

קלט

וכמו שמצינו שהישמח משה העיד על עצמו שהיה ג' פעמים בזה העולם, ברור המדבר, ובזמן החורבן, וברורו ס'איז ידוע, דער ישמח משה האָט געזאָגט [אַז] ער איז געווען דריי מאָל [בעולם].
ער איז געווען אין דור המדבר איז ער געווען איין [מאָל].
און דערנאָך איז ער געווען ביים חורבן [בית ראשון]^א.
- איך האָב געהערט ס'איז דאָ אַסאך וואָס זיי זאָגן אַז ער איז געווען טאַקע ירמיה הנביא אַליין, איז דאָ [וואָס זאָגן]. אזוי האָב איך געהערט^ב האָט מען נאָכגעזאָגט פונעם זיידענ'ס וועגן [הייטב לב]. -

^א עיין מזה בשיחה מרבינו חוה"מ סוכות תשי"ד (נדפס בדברות קודש בראשית תשי"ד, עמוד צה), ובדברי יואל קרח (עמוד טו, ותניינא עמוד קד, מס"ג קרח תשי"ז) ובמדבר (עמוד פו, ומובא להלן).

^ב ועיין בסוף הקדמת יואל משה שכתב רבינו ז"ל: וטעם השני [על קריאת שם הספר יואל משה], כי בשם זה מוזכר שמי הדל בצירוף שמו הקדוש של ק"ז הישמח משה זללה"ה, אשר מסר נפשו כל ימיו על הגאולה, ואמר כי בעבור זאת הוא מוסר נפשו על הגאולה יותר משאר צדיקים, כי אינו דומה שמיעה לראיה, וכולם שמעו על החורבן, אבל הוא ז"ל ראה אותו כמו עיניו, כי היה באותו הדור, וכל הנעשה אז עומד לנגד עיניו. ואין ספק כי גם עכשיו הוא עומד ומבקש רחמים על ישראל ועל קדושת שמו יתברך, וההעברה על השבועות היא המעכבת את הגאולה ומביאה כל הצרות ח"ו, זכותו של ק"ז זללה"ה בצירוף עם כל הצדיקים והקדושים יגן עלינו להצילנו מצרה זו.

^ב רבינו שמע זאת מפי הגה"צ משארמאש בעל תפארת נפתלי זצ"ל במפי הגה"צ מטעמעשוואר זצ"ל, ששמעו

און די דריטע מאָל איז ער געווען היצט אַראָפּגעקומען [בדורן].

קמ

וכן יש כמה צדיקים שנתגלגלו, וכגון אהרן הכהן שנתגלגל בעזרא הסופר ובהנביא מלאכי

און אזוי איז כִּהְנֶה וְכִהְנֶה [היו כמה צדיקים שנתגלגלו עוד הפעם].

אהרן הכהן אליין, איז דאָך געווען אין עזרא הסופר, ער איז נאָכאַמאָל נִתְגַּלְגַּל געוואָרן אין עזרא הסופר.¹ [וכן] מלאכי הנביא איז געווען אהרן הכהן.² אזוי זאָגן זיי דאָך, שטייט דאָך פון אר"י הקדוש.

קמא

וא"כ אפשר שהצדיק המסתלק יצטרך עוד הפעם לעבור ענין המיתה בגלגול אחר

[וממילא בשעה שהצדיק מסתלק] דאָס קאָז מען דאָך נישט וויסן וויפיל מאָל [יצטרך

כן מפי הרה"ק מנאסויד זצ"ל שאמר ששמע כן מהייטב לב, (כמובא כל זה להלן) [וכן כתב זאת בספרו גדולת יהושע (אות כב) בשם דודו הרה"ק מנאסויד בשם הייט"ל. וכן איתא בספר מרא דעובדא (להגה"צ רמ"א פריינד גאב"ד ירושלים, עמוד רכט) בשם זקינו הרה"ק מנאסויד בשם הייט"ל].

ועיין בדברי יואל במדבר (עמוד פו, והוא לכאורה מס"ג במדבר תשכ"ו) שהאריך רבינו בענין גלגולים, ובתוך הדברים כתוב שם וז"ל: וידוע מה שאמר ק"ז הישמח משה זלה"ה על עצמו שהיה ג' פעמים בגלגול בעולם הזה, בפעם הא' בדור המדבר, ואמר שהוא זוכר עדיין את האוהל שהיה דר בו וכו', ובפעם הב' היה בזמן חורבן בית ראשון, ואמר על עצמו אני הגבר ראה עני וגו' (איכה ג, א), ואינו דומה שמיעה לראיה, שראה בעצמו את החורבן, כן שמעתי מכ"כ אבא מארי זלה"ה. ושמעתי מפי מגידי אמת שאמר שהוא עצמו היה ירמיה הנביא, אבל זאת לא שמעתי מפי אאמו"ר זלה"ה. ובפעם הג' הוא עתה בזה העולם. השי"ת יזכנו לראות פניו הקדושים והטהורים, כאשר יבוא בביאת משיח, יחד עם הס' רבוא של דור המדבר, ובוודאי יתגלה לנו גם בלבוש שהיה כאחרונה בעולם הזה.

ועיין בספר שו"ת תפארת נפתלי להגה"צ משארמאש בתולדות המחבר (עמוד מז) וז"ל: בשנת תרצ"ב נסתלק הגה"ק מנאסויד, ורבינו (הגה"צ משארמאש) החל לנסוע אל מרן הגה"ק מסאטמאר על חג השבועות ששימש בעת ההיא לאב"ד קראלי, וקיבל מרותו כרבו מובהק, ומדי פעם כשהיה נוסע למרן לקראלי ואח"כ לסאטמאר היו משתעשעים יחדיו שעות אחרות בדברי תורה, וכמה פעמים היו מאריכים בשיחתם עד שעלה השחר. ורבינו (משארמאש) שקיבל הרבה מצדיקי הדור הקודם וכו' העיד בפני מרן הגה"ק [מסאטמאר] אשר שמע מרבו הרה"ק מנאסויד ששמע מהרה"ק בעל ייטב לב זי"ע, כי זקינו מרן איש אלקים הישמח משה זי"ע העיד על עצמו שבאחד מגלגוליו הקודמים היה הוא הנביא ירמיה. ומרן הקה"ט ששמע מפי אביו מרן בעל קדושת יו"ט עובדה זו באופן אחר, דהיינו שהישמח משה העיד על עצמו שהיה בזמן החורבן, ותו לא, התווכח עם רבינו אודות שמועה זו שלא קיבלה מפי אביו הקדושת יו"ט, אך רבינו (משארמאש) הוכיח לו מקור שמועתו, וקיבל מרן הקה"ט זי"ע את דבריו.

ובספר גדולת יהושע ח"ב (להגה"צ מטעמשוואר הנ"ל) כותב שגם הוא סיפר לרבינו ששמע כן מהגה"ק מנאסויד, ואמר על זה רבינו שהדבר פלא שמאביו לא שמעתי כן, אלא שמע ממנו רק שהיה בזמן החורבן, ואמר לו שגם הרב משארמאש זצ"ל אמר לו כן בשם הרה"ק מנאסויד שאמר בשם הייטב לב כנ"ל שהיה בעצמו ירמיהו הנביא.

ועיין עוד בזה במושיען של ישראל (ח"ב, עמוד עז) שמביא כי רבינו התווכח עם הרב משארמאש זצ"ל אודות שמועה זו, שלא קיבלה מפי אביו הקדושת יום טוב, ולכן חזר ושאל הרב משארמאש עזה"פ את הרה"ק מנאסויד, וכאשר השיב לו שהוא שמע זאת מפורש יוצא מפי הייטב לב, אז קיבל רבינו את דבריו [ומנוסח זה נראה שסיפר זאת לרבינו עוד בחי' הרה"ק מנאסויד]. ו עוד איתא שם וז"ל: סיפר עוד רבינו ז"ל, שפעם אחת נשבת הרה"ק ר' אייזיק מקאמארנא זצוק"ל באוהעל, כשבא להשתטח על קבר אביו הגה"ק ר' אלכסנדר מקאמארנא זי"ע שנטמן באוהעל, וכיבדו מרן הייטב לב ז"ל לומר דברי תורה, ולא רצה לומר דברי תורה באתיה דמין הישמח משה ז"ל, באומרו שהישמח משה היה לו נשמת ירמיה הנביא, ובירמי' אמרו חז"ל (מגילה יד.) ובמקום ירמי' היכי מתנבא (תולדה).

¹ כן הוא במגלה עמוקות ואתחנן [אופן כח], לגלגלי נשמות להרמ"ע (ערך ר' פנחס בן איר), מדרש תלפיות (ענף לגלגלים, אות ע), וסדר הדורות (א"פ ש"ע). [ועיין בספר עזרא (ו, א-ה)].

² כמבואר בגמרא מגילה (טו.): תניא אמר רבי יהושע בן קרחה מלאכי זה עזרא, וחכמים אומרים מלאכי שמו. אמר רב נחמן מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא, דכתבי וכו'.

להתגלגל עוד בעולם]. די וואָס זענען נסְתַּלֵּק געוואָרן, קאָן מען נישט וויסן וויפיל מאָל זיי וועלן דאָס נאָך 'מיטמאַכן' [דעם צער המיתה].

קמב

ושונה הדרב אצל באליו הנביא שלא טעם עוד טעם מיתה וקבורה, וזה ליכנס בחיים לנן עדן. וממילא גם בנרב ואבדיוא עצמו, לאחר מיתתם עתה לא יצטרכו עוד לעבור ענין המיתה שנית, כי יוכלו באליו הנביא [אבער] איינער [שהיה יוצא מן הכלל] איז געווען אַלְיָהוּ, [וואָס אויף אים] שטייט^ט אַיִשׁ שְׁלֹא טַעַם טַעַם מִיְתָה וקְבוּרָה [ומירות למוצאי שבת].

[וממילא בנרב ואבדיוא], אַזוי ווי^ט זיי זענען אַריינגעגאַנגען אין פִּינְחָס'ן, זענען זיי שוין געווען 'געזיכערט' [שלא ימותו עוד. כי גם פינחס נעשה אליהו ונשאר חי, וכדכתיב] לִכְן [אַמֵּן] הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם [פינחס כה, יב], זאָגט דאָרט דער תרגום [יונתן, בְּשִׁבְעָא אִימַר לִיָּה מִן שָׁמַי, הָאֵנָּה גִזְרָ לִיָּה יְת קָמִי שְׁלָם, וְאַעֲבִידֶנָּה מִלֶּאךָ קִיָּים] וַיְחִי לְחַיִּי עַלְמָא לְמַבְשָׁרָא גְאוּלְתָּא [בסוף יומיא], ער וועט בלייבן שוין בַּחַיִּי עַלְמָא [שיחיה חיי עולם], ער וועט שוין מער נישט ליידין קיין טַעַם מִיְתָה, ער וועט שוין מער קיין מִיְתָה נישט סוֹבֵל זיין.

קמג

קומט אויס, דורך 'דער' מִיְתָה וואָס זיי האָבן דעמאָלט מיטגעמאַכט, איז געווען דער גַרֵם אַז זיי וועלן מער קיינמאָל דאָס נישט מיטמאַכן. וואָרן אַלְיָהוּ איז נישט פאַרהאַנדן [אצלו מיתה], ביי אַלְיָהוּ שטייט [אַרויס] אַזוי.

קמד

ובאור החיים הק' מבואר דענין מדריתא זו של אליהו הוא כענין אדם הראשון קודם החטא, שהיה יכול ליכנס בחיים לעולם העליון, כדמוין הדר בבית ובעלייה

דער אור החיים הקדוש זאָגט אין פֿרשֶׁת בַּחֻקוֹתֵי^י, ווען ס'העט נישט גיווען געווען [דער] בְּיוֹם אֶכְלָךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת [בראשית ב, יז] [אצל חטא עץ הדעת], און ווען נישט דאָס [וואָס וואָלט געווען]? ווען ער קומט אַראָפּ אויף דעם עולם העט ער גיווען געבליבן אייביג אויף דעם עולם? וואָס איז דער תכלית, ער זאָל נישט צוריקקומען קיינמאָל [לעולם העליון]?

זאָגט ער ניין, ער העט גיווען געווען אַזוי ווי אַלְיָהוּ [שעלה השמימה] בחיים, העט

^ט בספר אבודרהם (סדר מוצאי שבת): איש רַבֵּב עַל סוֹסֵי אֵשׁ בִּסְעָרָה. שנאמר (מלכים ב', יא) וַהֲנֵה רַבֵּב אֵשׁ וְסוֹסֵי אֵשׁ וַיִּפְרְדוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וַעֲלֶה אֵלֵיהֶם בִּסְעָרָה הַשְּׁמַיִם. איש שלא טעם מִיְתָה וקְבוּרָה של מת כמות כל האדם אלא שהעלתו רוח סערה מן הארץ עד לגלגל האש ושם כלה בשרו ושב כל יסודו אל יסודו והרוח שבה אל האלקים אשר נתנה.

ובילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שסו) ז"ל: שלשה עשר הם שלא טעמו טעם מיתה אלו הם, חנוך, ואליעזר עבד אברהם, ומתושלח, וחירם מלך צור, ועבד מלך הכוש, ובתיה בת פרעה, וסרח בת אשר, ושלשה בני קרח, ואליהו זכור לטוב, ומשיח, ורבי יהושע בן לוי. [ועיין בזהר הקדוש ויגש (רט)].

^{טו} 'אזוי ווי'. פירושו כאן: ווי נאָר.

^י באור החיים הק' ריש בחקותי (אופן כ): עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (עי' ילקוט תהלים סוף רמז תתלא) כי כשברא ה' אדם הראשון בעולם הזה, לא בראו לשבת בעולם הזה לעולמי עד, כשלא יחטא, שאם כן אדרבה ירידה היא לו, ושפלות היא, כי תכלית המקווה הוא בעולם העליון, ששמה יקצור אשר זרע. אלא היתה הכוונה כי עלה יעלה לשמים ולאצרות החיים בעת אשר יחפוץ, ויהיה כמי שדר בְּבֵית, וְעֲלִיָּה על גבה, וכשירצה לעלות ולהשתעשע יעלה, כמו שמצינו שעלה אליהו בסערה השמימה (מלכים ב', יא). ועל ידי החטא הוצרך להפשיט עורו מעליו ויניח הגוף בעולם הזה. • והודיע הכתוב כאן, כי בהתעצמות האדם בעסק התורה יכול להשיג באמצעותה שלא ירגיש כמות אלא כאדם ההולך ממקום למקום. ותמצא (וזהר ח"ב קעד) שהצדיקים אינם מרגישים בצער הפרידה, על דרך אומרו (קהלת ה, יא) מְתוּקָה שְׁנַת הַעֲבֹד, כי מי שהוא עובד ה', שינתו שהיא המיתה מתוקה ועריבה עליו. ואם יתעצם יותר, הנה לך אַלְיָהוּ, שֶׁלֹּא יִדִּי הַתַּעֲצוּמוֹת תורתו לא מת.

יעדער אַזוי געווען, יעדער העט געהאַט אַזוי ווי אַ [דער בתוך] בֵּית וְעֵלְיָהּ, ווען ער האָט געוואָלט גייט ער 'אַרויף' [בשמים], און ווען ער האָט געוואָלט קומט ער 'צוריק' [בארץ].

אַזוי טייטשט ער, ער דער אור החיים הקדוש זאָגט [עס] אין פרשת בחוקות.

קמה

ואליהו הנביא הוא שוכה למדינה זו

און צו דעם האָט זוכה געווען טאַקע נאָר אליהו, ער קומט צוריק [לעולם הזה] דעמאָלט ווען ער ברויך קומען, און ער גייט ווייטער צוריק [לעולם העליון].

קמו

ואם כן המיתה של נדב ואביהוא עתה, שע"ז פרח נשמתם אחר כך
בפנים, ע"ז היה להם הצלה מעוד כמה מיתות שלא יצטרכו עוד לזה

און זיי, דאָס איז געווען, נדב ואביהוא האָבן צו דעם זוכה געווען דורך 'דעם', דורך דער מִיתָה.

[ונמצא כי] דער מִיתָה איז געווען פֿאַר זיי געווען אַן הַצְלָה פֿון כְּמָה מִיתוֹת. וואָרן [בין] אַלע צדיקים וקדושים [כשסתלקים] קאָן מען נישט וויסן, [קען זיין] מ'קומט אַראָפּ [נאָכאַמאָל] אויף דעם עולם און מ'ברויך נאָכאַמאָל מיטמאַכן, און נאָכאַמאָל מיטמאַכן דעם הַסְתַּלְקוֹת, דעם טַעם מִיתָה וקְבוּרָה.

קמז

ישוב קושיא א-ב

ובזה יבואר ענין הדיבור שפסוק הראשון, שהקב"ה הודיע למשה רבינו גורל מעלתם של שני בני אהרן, שע"י שהיה עתה אצלם ענין "וימתו", על ידי זה הוא "אחריו" מות שני בני אהרן, שכבר הם עומדים לאחר כל ענין של מיתה, ולא יצטרכו עוד לעבור זאת

דאָס קאָן זיין דאָס איז דער פֿשט.

דער בורא כל עולמים האָט אים געזאָגט "אַחֲרֵי" מוֹת, ס'איז שוין "אַחֲרֵי" מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן, דורך דעם וואָס ס'איז געווען היצטערט "וימתו", בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וימתו, וועלן זיי שוין דאָס קיינמאָל נישט מער טועם זיין דעם טַעם, ס'איז "דערנאָך" אינגאַנצן. [ומיושב כפל הלשון שבקושיא ב. וכן מיושב קושיא א, כי ענין זה היה הדיבור בפסוק הראשון].

קמח

ישוב קושיא ד (באופן ראשון)

ולזה ענו שרפי הקודש השכינו ה' וגו' חדש ימינו "פְּקָדָם", דהיינו כמעלה ומדינה הקדומה שהיה בימי אדם הראשון קודם החטא, שלא היה ענין מיתה בעולם

איבערדעם [זאָגט דער מדרש, בשעה שנכנסו שני פולמסין דנורא לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא] עֲנוּ שֶׁרְפֵי הַקּוֹדֶשׁ הַשִּׁיבְנוּ ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁכַּח חֲדָשׁ יְמֵינוּ "פְּקָדָם", [שיחזרו להיות] אַזּוּי ווי ס'איז געווען פֿאַר'ן חטא אדם הראשון, אַז מ'האָט די זכיה האָט מען [צוריק אותה מעלה ומדינה הקדומה שאל אדם הראשון קודם החטא]¹¹.

צו דעם זענען נדב ואביהוא צוגעקומען, דורך דער היצטיגער מיתה, [ווייל] דורכדעם זענען זיי געקומען אין אליהו [שלא טעם טעם מיתה וקבורה]. [ומיושב דברי המדרש פליאה לפי נוסח המובא בישמח משה].

¹¹ וכמבואר בדברי האור החיים הק' דלעיל.

קמט

הקדמה ליישוב קושיא א-ב ד (באופן שני), וליישוב קושיא ג

נאָר אָבער דעס ענין נאָך וואָס מ'קען דאָ זאָגן (ביישוב קושיא א וקושיא ד), [לתרץ גם] דער מדרש [פליאה לפי הנוסח המובא בעיר דוד וילקוט אליעזר, דשאלו מלאכי השרת אם כן] למה קרעת הים לישראל.

קנ

אף שכתב הרמב"ם שהוא פלוגתא מתי יבא אליהו, ובכרתי ופלתי כתב דביאת אליהו קודם הגאולה הוא רק כשהגאולה תהיה בעתה, ולא כשהוא בבחינת אחישנה

[דהנה] לעולם איז אזורי.

איך האָב געזאָגט^ט דעם כרתי ופלתי [כי הקדמת ביאת אליהו להגאולה, הוא רק כשהגאולה הוא "בעתה", אבל לא כשהוא בבחינת "אחישנה"]^א.

[ונמצא] מ'ווייסט נישט [האין יהיה ענין ביאת אליהו, דבאם] איז עס זכו איז עס גאָר אַחישנָה, [וואו לא יבוא אליהו מקודם, לדברי הפלתי].

און דער רמב"ם זאָגט דאָך^ב [אויך אז] ס'איז אַ פלוגתא [בין החכמים, אם יבוא אליהו קודם הגאולה או לאחר הגאולה]^{כא}.

מ'קאָן נישט וויסן וואָס ס'וועט זיין מיט ביאת אליהו, 'וויאזוי' ס'וועט אויסזען.

קנא

אבל כבר מובא בתרגום יונתן, דבעודם במצרים כבר אמר משה רבינו שְׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח, בְּיַד 'פִּינְחָס' דְּעֵתִיד לְאַשְׁתַּלַּח בְּסוֹף יוֹמָא

דער אָמַת, [אויפן פסוק] שְׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח (שמות ד, יג) זאָגט דער תרגום - דער תרגום יונתן - שְׁלַח נָא בְּיַד 'פִּינְחָס' דְּעֵתִיד לְאַשְׁתַּלַּח [בסוף יוֹמָא].
מוז זיין [פֿשט] ווייל פינחס זה אליהו.

קנב

ואם כן כבר ידע משה רבינו שפינחס זה אליהו עתיד לבוא בעת הגאולה, אף שלא היה ידוע לכל בדיוק האין תהיה הגאולה ומתי תהיה ביאת אליהו

[ונמצא] האָט מען געוואוסט שוין [עוד במצרים] אז ס'וועט זיין אַמאָל פינחס, אז ס'וועט נאָכקומען פינחס זה אליהו, און 'ער' וועט קומען מְבִשֵּׁר זיין די גאָולה.
נאָר מ'האָט נישט געוואוסט "ווען" דאָס וועט זיין נאָך.

^ט לעיל באות קכא (שבחלק א' של דרוש זה, השייך לביאור עניני שבת הגדול).

^ב ברמב"ם (מלכים יב, ב): אמרו חכמים (ברכות לד:) אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד. יראה מפורש של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא ליישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר הנה אנכי שלח לְכֶם את אֱלִיָּה וגו', ואינו בא וכו' אלא לשום שלום בעולם, שנאמר וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בְּנֵיהֶם. ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו, וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סדור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן ולא ישימש עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים (סנהדרין יז:): תפח רוחם של מחשבי הקצים, אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר, כמו שבארנו:

^{כא} והכרתי ופלתי מפרש לפי דרכו דכוונתו כאמור, לפי שהוא תלוי באם יהיה בעתה או אחישנה, כמובא לעיל באות קכו (שבחלק א' השייך לשבת הגדול). ועיין ביואל משה (א, מא, א, נ-ג) מה שהאריך רבינו בענין זה, ובביאור דברי הרמב"ם אלו לפי דרכו.

מ'האָט געקאָנט קלערן אַז ס'וועט זיין 'שוין' אויכעט, וואָרן דער אָמט מ'האָט דאָך נישט געוואוסט [מתי יהיה התיקון השלם, שהרי] ס'איז דאָך תלוי אין די מעשים, אין דור.

קנג

ואיתא במכילתא דאם זכו כבר היה גם גאולת מצרים גאולת עולם

ווי דער מכילתא זאָגט^{כב}, ווען מ'העט גיווען זוכה געווען, העט געווען [גאולת מצרים] אַ גאולה 'לדורות', [און] אַז נישט איז עס נאָר לְשָׁעָה.

קנד

והנה ענין הגאולה השלימה לא היה אפשר או לגלות בדיבור, כי עדיין היה תלוי בבחירה, שאם זכו יהיה בזמן מוקדם. אבל ברמז כבר נרמז הכל למושה רבינו, כי מה שנגלה ברמז ודרש הוא רק כבחירת מחשבה, ולא כבחירת דיבור, כמבואר בנזר הקודש

[ווענין הגאולה שלימה] דאָס קאָן מען דאָך נישט מַגְלָה זיין "בְּדִיבּוּר", [ווייל] דער דִּיבּוּר איז מְכָרִית [את הבחירה], אַזוי ווי דער נזר הקודש זאָגט^{כג}.

נאָר דעס וואָס מ'ווייזט פֿון אַ דְּרִשׁ [ולא נאמר להדיא בקרא], דאָס הייסט נאָר ווי אַ מַחֲשָׁבָה, [וויבאלד] ס'שטייט נישט אַרויס בְּפִירוּשׁ. [והידיעה ומחשבה בלא דיבור, אינו מכריח את הבחירה].

- איבערדעם קאָן זיין [כדלהלן באות קנז]. -

קנה

וכמו שמצינו כמה "פסוקים" שנאמרו על שם העתיד, אלא דברים התלויים בבחירה נאמרו רק ברמז ולא במפורש

מ'געפינט אַסאַך מאַל [דברים שנאמרו על שם העתיד, וכגון בפרשת] וְאַתָּה תַּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [תצוה כז, כ], ס'איז נישט דאָס פֿלאַך פֿון דער מצוה, נאָר ווי זיי טייטשן^{כד}, - די מַצְוָה [עצמה] איז אין פרשת אמור [כד, כ], - [נאָר] דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט [בפרשת תצוה, אַז] איך וועל דיר 'שפעטער' מַצְוָה זיין.

^{כב} במכילתא בא (פרשה יד, בפסוק וגם צדה לא עשו להם): רבי אומר, כתוב אחד אומר (לך טו, יג) וְעֲבָדִים וְעַנּוּ אִתָּם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וכתוב אחד אומר (שם, טז) וְדֹר רַבִּיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה. כיצד יתקיימו שני כתובין אלו, אמר הקב"ה, אם עושיין תשובה אני גואלם 'לדורות', ואם לאו אני גואלם 'לשנים'.

^{כג} עיין בנזר הקודש פרשת לך (פרשה מד, כא) וז"ל בתוך הדברים: ומה שגילה 'מפורש' גלות מצרים, וגלות העתיד לא אמר אלא 'ברמז', היינו לפי שגלות העתיד הוא מחמת חטא העתיד, לפיכך לא היה ראוי לגלות הדבר 'מפורש', שלא לבטל הבחירה, דמהאי טעמא צדיק ורשע לא 'קאמר' (נדה טז:), וכנודע. משא"כ גלות מצרים שלא היה מחמת חטא, אלא לסימן העתיד כדאמרן. ואפילו למ"ד שהיה מחמת חטא אברהם, כמפורש בפרק ד' דנדרים (לב), מ"מ גם חטא זה כבר יצא לפועל, ולית ביה בטול בחירה.

ועוד שם (מד, כז): ואין הקב"ה מגלה 'בפירוש' חטא העתיד, שלא לבטל הבחירה, לפיכך גם טעם הזה נסתם 'ברמז' ולא נאמר מפורש, אלא פירש בצידו טעם אחר פֿן יִנָּחם הָעָם בְּרָאֲתָם מִלִּחְמָה (בשלח יג, יז). ולכך דקדק לומר בזה כי אִמָּר אֱלֹקִים דִּיּקָא פֿן יִנָּחם הָעָם וגו', כלומר טעם זה 'אמר' הקב"ה מפורש לפני משה וישראל, אבל באמת לא היה עיקר כוונתו מטעם זה, כי ודאי היו הרבה דרכים לפני המקום להשיבם אחר מדרך מצרים אף בהיותם במקום קרוב, אלא עיקר הטעם היה מפני חטא המרגלים העתיד, 'הנרמז' תחלה [עיי"ש לעיל מינה], אלא שלא גילה הדבר מפורש מפני ביטול הבחירה וכאמור. ◦ ומיהו כד דייקת תשכח דאף אידך טעמא דחטא המרגלים 'נרמז' גם כן במאמר 'המפורש' פֿן יִנָּחם הָעָם בְּרָאֲתָם מִלִּחְמָה וכו' [עיי"ש ביאורו בהמשך, ואכמ"ל].

[ועצם הענין שהדיבור מכריח הבחירה, אבל הידיעה ומחשבה אינו מכריח הבחירה, גם ענין זה מבואר בדברי הנזר הקודש בכמה מקומות. אבל כנראה שכונת רבינו כאן לדברי הנוה"ק דלעיל, שמחלק בענין דבר שנגלה במפורש בפסוק, לדבר הנגלה רק ברמז או בדרש. כי החילוק בין ידיעה לדיבור, אין דרך רבינו לייחסו על שם הנוה"ק, כי מבואר כן בעוד כמה ספרים, ובפרט באלשיך הק"ן].

^{כד} ברש"י פרשת אמור (כד, כ), ובאברבנאל ריש תצוה.

פרעגט מען^כ 'נאך וואָס'^{כו} (הוצרך לומר זה מקודם), ס'מוז האָבן אַ טעם. (אבל עכ"פּ מצינו כן) אַמאָל איז פאַרהאַנדן מ'זאָגט 'פאַראויס', על שם העתיד.

קנו

מ'געפֿין מיר [אַזוי] אין די גמרא, איז דאָ אַסאַך פסוקים זענען על שם העתיד, זאָגט דאָך די גמרא^{כז}. [וכגון בלשון] "אַלמָנָה" [שבתורה] איז מְרוֹמָז [על העתיד] ווייל ס'וועט אַזוי זיין [בעתיד, שיתקנו החכמים ליתן מָנָה לכתובת אלמנה]^{כח}.

קנו

ואו בעת מיתת נדב ואביהוא עדיין לא היה נתגלה מה שעתיד ליצמח מזה, כי הם יוכלו באלהיו ויבואו לבשר הגאולה. דאָף אַם נתגלה למשה כי פינחס יהיה המבשר הגאולה, אבל לא היה ידוע שיהיה זה ע"י נדב ואביהוא, כי עדיין היה הרבר תלוי בהכחירה של פינחס אצל מעשה זמרי

דער אָמַת איז אַזוי.

ווען ס'איז געשען די מעשה, נדב ואביהוא זענען נסתלק געוואָרן, האָט דאָך קיינער נישט געוואוסט 'וואָס' דאָס איז.

מ'האָט געוואוסט (כי פינחס) ער איז אָנגעגרייט, [אבל לא ידעו שזה יהיה על ידי נדב ואביהוא].

איז געווען [זכות גדול בענין] יָדִים אָהָרָן (שמיני י, ג).

[אבל באמת] זיי זענען געווען אָנגעגרייט אַריינצוגיין [אין פינחס], אָבער וואָס ס'וועט זיך טון מיט דעם [עדיין לא ידעו באותה שעה כשמתו נדב ואביהוא].

קנח

ועל כן כל הענין של פינחס הוא אלהיו, לא נתגלה להדיא בבחינת "דיבור" עד לאחר מעשה זמרי, שאז נאמר למשה לכן אמר הנני נתן לו את בְּרִיתִי שְׁלוֹם, דמותרם וינתן יָחִי לְחַיִּי עֲלֵמָא לְמִבְּשָׂא נְאוּלְתָא

נאָר דער אָמַת, די בְּשׁוּרָה [פון] לְכֵן אָמַר הֲנִי נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם (פינחס כה, יב) [דמותרם וינתן יָחִי לְחַיִּי עֲלֵמָא לְמִבְּשָׂא נְאוּלְתָא], בְּדִיבּוּר איז עס הערשט געקומען צו משה רבינו'ן [בפרשת פינחס], צו משה רבינו איז עס הערשט געקומען 'דעמאָלט', דעמאָלט

^כ בכלי יקר ריש תצוה. [ועיין מה שהאריך רבינו בזה בס"ג תצוה תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס רכח), ועוד].

^{כז} פירוש: לאיזה צורך.

^{כח} בגמרא כתובות (י:): משנה. בתולה כתובתה מאתים, ואלמנה מנה וכו'. גמרא. מאי "אלמנה" אמר רב חנא בגדתאה [פירש"י דמן פגדת], אלמנה על שם "מנה" [שאם נשאת משנתאלמנה, אין לה כתובה אלא 'מנה']. אלמנה מן האירוסין מאי איכא למימר, אידיד דהא קרי לה אלמנה, הא נמי קרי לה אלמנה. "אלמנה" דכתיבא באורייתא מאי איכא למימר [ועדיין לא נתקנו כתובות], דעתידין רבנן דמתקני לה מנה. ומי כתב קרא לעתיד [לקרות על שם דבר העתיד], אין, דכתיב (בראשית ב, יד) וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקִל הוּא הַהֶלֶךְ קְדָמָת אֲשׁוּר, ותנא רב יוסף אשור זו סליקא [שם עיר], ומי הואי [העיר בנויה בבריתא עולם, דכתיב הַהֶלֶךְ קְדָמָת אֲשׁוּר], אלא דעתידה, הכא נמי דעתידה.

^{כח} ועיין בדברי יואל לחנוכה (ח"ב, אות קלו), שהביא שם דברי הגמרא כתובות בענין לשון אלמנה, והוסיף שם ד"ל: וכן פירש רש"י בפירושו על התורה בפרשת בראשית (ב, יד), כוש ואשור עדיין לא היו אז, וכתב המקרא על שם העתיד. וכיוצא בזה כתב רש"י בפרשת לך על הכתוב הוא יָם הַמֶּלֶח (יד, ג), ועל הכתוב אֶל עֵין מִשְׁפֵּט (שם, ז) והכתוב שְׁדָה הַעֲמֻלָּקִי (שם), דנקראו כן על שם העתיד, יע"ש. וכן כתב גם בסוף פרשת וישלח (לו, מג) גבי אלופי עשו על הכתוב אֶלּוּף מִגְדִּיאל, מגדיאל היא רומי. ואף על פי שרומי עדיין לא היה אז בעולם, דנתהווה רק לאחר זמן כשנעץ גבריאֵל קנה ביום, כדאיתא בגמרא (שבת נו: ועיין בעין יעקב מגילה ו: אות ז), אלא דנקרא כן על שם העתיד. ועכ"פ חזינן כן בכמה ענינים שאע"פ שבשעה שנאמרו המקראות עדיין לא היו אותן הענינים בעולם, מ"מ קראם הכתוב כן על שם העתידות.

נאך [דעם] ווי פינחס האָט געטון די מעשה, ס'איז געשען [מה שאירע] מיט זמרי בן סלוא און פינחס האָט דאָס געטון [שהרגו לזמרי. אבל עתה בפרשת אחרי מות היה עדיין הדבר תלוי בהבחירה של פינחס, ועל כן בדיבור האָט מען אים נישט געקאָנט דערציילן [בשעת מיתת נדב ואביהוא] וויאָזוי ס'וועט אויסזען [לבסוף].

קנט

ישוב קושיא א-ב (באופן שני), וקושיא ג

הדיבור שבפסוק ראשון, הוא לרמז כי "אחרי" מופלג יתוודע לו ענין מות שני בני אהרן, דהיינו לסוף המ' שנה לאחר מעשה פינחס שהרג לזמרי, דהסיבה הוא כי בַּקְרָבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ, רבוה נרמז ענין התקרבותם לה' שיזכו לבשר הגאולה בביאת אליהו הנביא

[וממילא] דער ערשטער פסוק [בפרשתן] זאָגט, איז מודיע [ענין זה בדרך רמז ודרש, שהוא רק בחינת 'מחשבה'].

[כי באמת] מ'האָט דאָך סיבת מיתתן [שזה היה עבור גודל מעלתם שהם יזכו לבשר הגאולה] האָט מען דאָך קיינער נישט געוואוסט, ווייסט מען דאָך נישט [קלאָר מבואר, וכמו שמצינו שחכז"ל טרחו בכמה דרכים לבקש סיבת מיתתן. ומה שנאמר בפסוק] בַּקְרָבָתָם לִפְנֵי ה', זאָגן דאָך אַלע [אַז] דאָרטן שטייט נישט אַרויס [קלאָר] סיבת מיתתן.

[נאָך] דער פסוק זאָגט ["אחרי" מות שני בני אהרן], אַז 'שפּעטער' הערשט [הוא שעתיד הקב"ה לבאר סיבתם מיתתם, דהיינו בפרשת פינחס] ווען ס'איז געווען די מעשה פון פִּינְחָסִין, האָט דער בורא כל עולמים הערשט מִבְּאֵר געוועזן בַּדִּיבּוּר^{כט} פֶּאָר משה רבינו, אַלעס וואָס ס'וועט זיך טון [עם נשמת נדב ואביהו, ע"י שיכנסו בפינחס זה אליהו, און] 'וואָס' דער תכלית איז, פֶּאָרוואָס דאָס איז געשען [דער מיתת נדב ואביהוא]. [אבל בשעת מיתתן בפרשת אחרי] דעמאָלטס האָט מען דאָס נאָכנישט געקענט "זאָגן".

קס

איבערדעם זאָגט ער וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה "אחרי" מות, ווי תוספות פרעגט [דהלא כל מקום שנאמר "אחרי" הוא] מופלג.

[והכוונה כי] 'שפּעטער' הערשט, 'נאָך' מות שני בני אהרן, [יתגלה לו 'בדיבור' סיבת מיתתם. אָבער] דאָ שטייט נישט [אַרויס] וואָס ער האָט אים געזאָגט, [ווייל] דעמאָלט האָט אים דער בורא כל עולמים מודיע געווען סיבת מיתתן [בדרך רמז ודרש, ולא בדיבור נגלה, וכרמזו באומרו] בַּקְרָבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ.

קסא

אבל עדיין לא נזכר אז ענין דיבור זה להדיא, רק ברמז, לפי הצורך להודיע כי סיבת מיתתם הוא מחמת התקרבותם לה' בגודל מעלתם, ושעור יודיע לו יותר מזה בזמן מופלג לאחר מכן

איבערדעם שטייט נאָכנישט [בפסוק ראשון] 'וואָס'.

ווייל דער פסוק איז נאָכנישט מְגַלָּה 'וואָס'. ער איז נאָך מודיע אַז מ'זאָל זיך נישט קיין חידוש'ען [דערויף, על סיבת מיתתם], מ'זאָל נישט מְקַטִּין זיין זייער מְדַרְגָּה, [רק ידעו כי באמת] נדב ואביהוא זענען געווען אַזוי גרויס [כרמזו באומרו] בַּקְרָבָתָם לִפְנֵי ה',

^{כט} באומרו לְכֵן אָמַר הַנְּבִי נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם (כדלעיל באות קמב ואות קנו), וכן באומרו פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר (ויגס) בֶּן אֱהֲרֹן הַכֹּהֵן (כמבואר בדברי הזוהר).

והודיע לו באומרו "אַתָּרִי" מות] אַז דער בורא כל עולמים וועט אים הערשט דאָס מודיע זיין 'שפעטער'.

איבערדעם שטייט [פסוק זה בדיבור בפני עצמו, ווייל] דער פסוק איז געזאָגט אויף שפעטער, [און] אויף לעתיד [דרמז בזה שהם יוכללו באליהו הנביא ויהיו השלוחים לבשר הגאולה לעתיד לבא].

קסב

הקדמה לישוב קושיא ה

(עד אחר אות קעא)

המלאכי השרת הרגישו בעת מיתת בני אהרן שיש בזה סיבה והכנה לגאולה העתידה, ולא ידעו בדיוק מתי יהיה זו, ולכן חשבו שאולי כבר הגיע עתה עולם התיקון

נאָר קען זיין [לבאר המדרש פליאה, דהנה] די מלאכי השרת ווען זיי האָבן געזען די מעשה, האָט מען דאָך געוואוסט עפעס אַז דאָס 'קומט נאָך' [שמזה יבור עוד ענין התנוצצות הגאולה, אָבער] האָט מען דאָך נישט געוואוסט 'וואָס' דאָס איז, [און] 'ווען' דאָס וועט זיין, **צי היצטערט, צי שפעטער**. [והם חשבו דאולי כבר הגיו אז הזמן של העולם התיקון, ולכן שאלו אם כן למה קרעת הים (וכדיבור להלן)].

קסג

[קושיא בפרשת בשלח]

והנה איתא במדרש על הפסוק ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד, לְמַה, כִּי בָא סוּס פְּרָעָה בְּרִכְבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם. ואינו מוכן הכוונה, ובפרט מה שמקשה "למה"

[ונקדים דהנה] ביי [ענין] קריעת ים סוף, האָב איך אַמאָל געטייטשט'ל, [דעס וואָס] 'ס'שטייט אין מדרש'ל [על הפסוק] ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד (בשלח טו, יח), זאָגט דער מדרש, לְמַה, כִּי בָא סוּס פְּרָעָה בְּרִכְבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם (שם, יט).
פרעגט מען די קשיא, וואָס פרעגסטו מיך עפעס לְמַה, [ומה בא לחדש כאן, והלא] 'ס'שטייט דאָך [ארויס] אין פסוק אַז ס'איז כִּי בָא סוּס פְּרָעָה. וואָס איז דער לְמַה.

קסד

[הקדמה לישוב הקושיא בפרשת בשלח]

וביארתי הכוונה דהנה איתא בגמרא וברש"י, שהמצריים אמרו לדונם במים, כי כבר נשבע הקב"ה שלא יביא מכול לעולם. אבל הם לא ידעו כי השבועה היה רק שלא יביא את המכול עליהם, אבל לא שהם לא יכנסו לתוך המים, ולבסוף נדרו במים במה שנשקעו בים סוף

[ואמרתי לפרש] קען זיין אַזוי.

[דהנה] לעולם שטייט דאָך, רש"י זאָגט דאָך^ל [בפסוק] הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ, [שהם ידעו כי מדתו של הקב"ה לְשָׁלֵם] מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה, [ולכן אמרו] לדונם במים, און דער בורא כל

^ל בליל שב"ק יתרו תשט"ז (ובחידושי תורה שם, עמוד רצט). - והנה בדברי יואל בשלח (עמוד שסח) מובא פירוש זה בשם ספר שפת אמת לר' ישמעאל הכהן (פרשת בשלח, סימן לח), ולפי זה כתבו כן גם בדברי יואל כאן. [ונכפי הנראה שרבינו פירש כן מעצמו, ושוב ראה שכן פירש כבר גם בספר שפת אמת, ולכן כתבו כן בדברי יואל].

^א במכילתא בשלח (שירה, פרשה י): ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד. מפני מה, כִּי בָא סוּס פְּרָעָה בְּרִכְבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם וַיִּשָּׁב ה' עֲלֵהֶם וגו'.

^ב ברש"י שמות (א, י): הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ וכו'. ורבותינו דרשו (סוטה יא). נתחכם למושיען של ישראל, לדונם במים, שכבר נשבע שלא יביא מכול לעולם. והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אומה אחת.

עולמים האָט דאָך געשוואוירן ס'זאָל נישט זיין קיין מַבּוּל, [וזהו שנאמר הִכָּה נִתְחַכְמָה 'לו', ודרשו] הִכָּה נִתְחַכְמָה לְמוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

זאָגט רש"י^ל, זיי האָבן נישט געוואוסט אָבער – ער זאָגט נאָך טעמים, [אָבער] דאָס אויך – [שהם לא ידעו כי] דער בורא כל עולמים האָט נאָר געזאָגט אַז מ'וועט נאָר נישט ברענגען קיין מַבּוּל 'אויף' זיי, אָבער נישט אַז זיי זאָלן 'אריין' גיין, אַז זיי גייען אַריין אין וואַסער, דעם האָט מען נישט געזאָגט [בכלל השבועה. ועונש המצריים היה כן לבסוף כי] זיי זענען דאָך אַריין געגאַנגען בִּפְּשָׁה [בתוך הים, און] אַזא מין [עונש של מים] ליגט נישט אין דער שבועה [שלא יביא זאת].

קסה

ונמצא שענין קריעת ים סוף היה כדי להעניש את המצריים מדה כנגד מדה לדונם במים. ואי לאו הכי היה אפשר לאבד אותם בכמה דרכים אחרים

לפי זה, ס'שטייט דאָך אין מדרש^ל [אַז] ס'האָט געברויכט צו זיין [עונשם במים דוקא].

דער בורא כל עולמים האָט זיי געפירט דורכן ים, ביי קריעת ים סוף, כדי מ'זאָל מדה כנגד מדה, מ'זאָל זיי אַריינוואַרפן אין וואַסער אַריין, ווייל זיי האָבן געוואַרפן יְלָדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אין וואַסער.

דער גאַנצער קריעת ים סוף האָט געברויכט [צו זיין כדי לעונשם במים מדה כנגד מדה. ווייל] ווען נישט האָט דער בורא כל עולמים געהאַט אַסאַך עֲצוֹת, זיי האָבן געקאָנט 'אייננעמען די מַפְלָה' [גם בארץ מצרים] אויפן אָרט, [דאָרט] וואו זיי זענען געשטאַנען, אַזוי ווי ס'איז געווען מיט אַנדערע, [מיט] אַסאַך אומות אַזעלעכע. [ובכדי לאבדם בלבד] האָט מען נישט געדאַרפט גיווען אַזא נס צו מאַכן, מיט אַ קריעת ים סוף, וואָרן ס'האָט נישט אויסגעפעלט.

נאָר וואָס דען, ווייל מדה כנגד מדה, און אַנדערש האָט נישט געקענט זיין [לדונם במים ע"י שביא 'עליהם' המים], ווייל דורך דער שבועה, [ולכן] האָט מען עס נישט געוואַלט משנה זיין, האָט מען געמוזט שפאַלטן דעם ים, און זיי זאָלן 'אריינגיין' אין ים.

קסו

והנה איתא במכילתא דאילו אמרו ישראל על הים ה' 'מִלְךְ' לְעֵלָם וְעַד, לא היה אומה ולשון שולטת בהן לעולם, אלא אמרו ה' 'מִלְךְ' לְעֵלָם וְעַד, דמורה על לעתיד לבא

[והנה] דער מדרש זאָגט דאָך^ל, פאַרוואָס האָט מען געזאָגט [בלשון עתיד] ה' 'מִלְךְ'?

^ל הכוונה לדברי הגמרא סוטה (יא). שהוא המקור לדברי רש"י. וז"ל הגמרא שם: הִכָּה נִתְחַכְמָה "לו", 'להם' מיבעי ליה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, באו ונחכם למושיעין של ישראל [פירש"י: לבקש לנו חכמה כנגדו], במה נדונם [שלא יוכל לרון אותנו בו, שידענו מדרכיו שמדד מדה כנגד מדה לדור המבול ולאנשי סדום], נדונם באש, כתיב (ישעי' סו, טו) כִּי הִנֵּה ה' בָּאֵשׁ יָבוֹא, וכתוב (שם, טז) כִּי בָאֵשׁ ה' נִשְׁפָּט וגו' [וכן ישיב לנו גמול]. בחרב, כתיב (שם) וּבִחֲרָבוֹ אֶת כָּל בָּשָׂר. אלא בואו ונדונם במים, שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר (שם נד, ט) כִּי מִי נֶחַ זֹאת לִי וגו', הן אינן יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא, אבל על אומה אחת הוא מביא. אי נמי, הוא אינו מביא, אבל הן באין ונופלין בתוכו, וכן הוא אומר (בשלח יד, כז) וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ. והיינו דא"ר אלעזר, מאי דכתיב (יתרו יח, יא) כִּי בְדָבָר אֲשֶׁר יָדוּ עֲלֵיהֶם, בקדירה שבישלו בה נחבשלו.

^ל בשמות רבה (ט, כב, א) ותנחומא יתרו (סימן ז), בדרשת הכתוב כִּי בְדָבָר אֲשֶׁר יָדוּ עֲלֵיהֶם.

לְעֵלָם וְעַד, פֶּאֶרְוּאָס הָאֶבֶן זײ נישט געזאָגט ה' מִלֶּךְ 'שוין' [בלשון הוה. ווייל] ווען זײ זאָגן שוין ה' מִלֶּךְ, העט 'שוין' גיווען געווען די גאַנצֵה, העט 'שוין' גיווען געווען דער [התגלות] כְּבוֹד שְׁמַיִם. נאָר זײ הָאֶבֶן געזאָגט 'מִלֶּךְ' אויף לעתיד, ווייל ס'איז נאָכנישט געווען דער זמן.

קסז

והמעם שאמרו בלשון עתיד, לפי שהכל היה ברוח הקודש
שאמרה כן, לפי שעדיין לא הגיע זמן עולם התיקון

[און] פֶּאֶרְוּאָס הָאֶבֶן זײ אַזױ געזאָגט, ווייל ס'איז געווען מן הַשְּׁמַיִם.
בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ הָאֵס מֵעַן דָּאָךְ דָּאָס אַרײַנגעגעבן¹⁶ [בפיהם, ווייל] דָּאָס איז דָּאָךְ דער
אַמֶּת [שעדיין לא הגיע אַז הזמן של העולם התיקון].

קסח

[ישוב הקושיא בפרשת בשלח]

ובזה יבואר המדרש בפסוק ה' "מִלֶּךְ" לְעֵלָם וְעַד, דהקשה "למה" אמרו כן בלשון עתיד, ולזה בא כמשיב כי כָּא סוּם
פֶּרְעָה וגו' פִּי, דהם באו אל תוך הים אבל לא בא מכול עליהם, דמזה ראה שעדיין לא הגיע זמן עולם התיקון
איבערדעם זאָגט ער [במדרש דלעיל], ה' "מִלֶּךְ" לְעֵלָם וְעַד, [לְמָה], פֶּאֶרְוּאָס נישט
טאַקע ה' "מִלֶּךְ", זאָגט ער פֶּאֶרְוּאָס [אמרו בלשון עתיד], ווייל מ'זעהט כי כָּא סוּם פֶּרְעָה
בְּתוֹךְ הַיָּם, וואָרן ווען נישט דָּאָס, העטן זײ נישט געדאַרפט קומען [לתוך הים, כי היה
כבר מגיע אַז העולם התיקון, והיה יכול גם להביא "עליהם" מכול מים].

קסט

וכמבואר במדרש דשבעת המבול הוא רק "עוד כל ימי הארץ", דהיינו כל זמן שעדיין העולם מתנהג כמו
עתה, אבל לעתיד כשהיה שמים וארץ חדשים וישתנו סדרי בראשית, אז שוב לא נוהג שבעת המבול

אַזױ ווי דער מדרש זאָגט דָּאָךְ אין פרשת נח¹⁷, ביי די שבועה [שטייט] עַד כָּל יְמֵי
הָאָרֶץ [נח ח, כב], אַז די שבועה איז נאָר עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ, ווילאַנג 'די וועלט איז וועלט',
פירט זיך [עס בסדר של עתה]. אָבער שפּעטער [לעתיד לבא] אַז ס'וועט זיין הַשְּׁתַּנּוּת [סדרי
בראשית], שפּעטער ווען ס'וועט זיין דער עולם התיקון, [ויהיה] הַשְּׁתַּנּוּת סְדְרֵי בְרָאשִׁית,
וועט זיך אַנדערש פירן.

אַזױ זאָגט דָּאָךְ דער מדרש רבה [שעל זה נאמר] עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ, ווילאַנג ס'איז
אַזױ. אָבער אַז דער בורא כל עולמים וועט זיין [שיחדש הבריאה, ויהיו] שְׁמַיִם וָאָרֶץ

¹⁶ במכילתא בשלח (שירה, פרשה י): ה' מִלֶּךְ לְעֵלָם וְעַד. רבי יוסי הגלילי אומר, אילו אמרו ישראל על הים ה'
מִלֶּךְ לְעֵלָם וְעַד, לא היה אומה ולשון שולטת בהן לעולם, אלא אמרו ה' מִלֶּךְ לְעֵלָם וְעַד, לעתיד לבא.

¹⁷ כמבואר במכילתא שם (פרשה א): וְיֵאמְרוּ לְאֹמֶר (בשלח טו, א). רבי נחמיה אומר, שרתה רוח הקדש על ישראל
ואמרו שירה.

וברש"י סוטה (ל: ד"ה כסופר): והן עונין אחריו וקורין כולן יחד וכך שרתה רוח הקודש על כולם וכווננו יחד את
השירה ככתבה.

¹⁸ בבראשית רבה (לו, יא): עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ וְרַע וְקָצֵר וְקָר וְחָם וגו'. רבי יודן משם ר' שמואל, מה סבורים בני
נח, שבריתן כרותה עומדת לעד, אלא כל זמן שהשמים והארץ קיימין בריתן קיימת, לכשיבא אותו יום שכתוב
בו (ישע' נא, ו) כי שָׁמַיִם כָּעָשָׁן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כְּבָגָד תִּבְלָה, באותה שעה וְתִפָּרַח בְּיוֹם הַהוּא (זכרי' יא, יא) וכו'. רב
הונא בשם רבי אחא, מה סבורים בני נח שבריתן כרותה עומדת לעד, כך אמרתי להם, עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ וגו',
אלא כל זמן שהמים והלילה קיימין בריתן קיימת, וכשיבא אותו יום שכתוב בו (זכרי' יד, ז) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא
וְיָדַע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, באותה שעה וְתִפָּרַח בְּיוֹם הַהוּא.

חֲדָשִׁים (ישעי' טו, כב), וכדומה וואָס ס'וועט זיין, דעמאָלטס איז 'אויס' מיט דער שבועה (שבועת המבול).

דאָס איז געווען [נאָר] אויף דערווייל.

קע

מיט דעם האָב איך געזאָגט^{לח} [לבאר] וואָס זיי האָבן מורא געהאַט [האומות העולם] דעמאָלטס ביי מתן תורה, זיי האָבן מורא געהאַט טאַמער וועט מען ברענגען אַ מַבּוּל^{לט}.

ווייל זיי האָבן דעמאָלטס געמיינט אַז ס'איז שוין [געקומען] די צייט [פון] דער עולם התיקון, און ס'איז שוין, ס'וועט שוין זיין [שיפוסק שבועת המבול כנרמז בפסוק] עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ, ס'וועט זיין דעם וואָס ס'וועט זיין לעתיד, [וממילא] קען שוין זיין אַ "מַבּוּל"^ב.

קעא

איבערדעם זאָגט ער, לְמָה, וואָס האָבן זיי געזאָגט 'יַמְלִיךְ', וואָרן פֿי בֶּא' סוּס פֶּרֶעָ [בִּרְכָּבוֹ וּבְפָרְשָׁיו "בִּיָּם"]. ווען נישט העטן זיי דאָךְ נישט גיווען געדאַרפט קומען פרעה [ופרשיו אל תוך הים, נאָר עס] העט געקאַנט קומען 'אויף זיי' דאָס מַבּוּל און די וואָסער.

קעב

ישוב קושיא ה

ועל דרך זה יבאר המדרש פליאה בשאלת מלאכי השרת "אם כן למה קרעת הים", כי הם חשבו שכבר הגיע אז זמן הגאולה שלימה ויתבטל המבול, וא"כ למה הוצרך לקרוע הים בנס מופלא כזה בכדי שיבואו המצרים אל תוך הים, והלא אם הגיע אז זמן התיקון היה אפשר להענישם אז בהבאת המים "עליהם"

דאָס קאָן זיין [בביאור המדרש פליאה בפרשתן].

אַזוי ווי ס'איז נכנסו [שני פולמוסין דנורא] לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא, האָט מען דאָךְ געזען [די מלאכי השרת, אַז] זיי וועלן אַריינגיין אין אַלְיָהוּן.

אַז זיי וועלן אַריינגיין אין אַלְיָהוּן, האָט מען געמיינט אַז דאָס וועט 'שוין' זיין ערגעץ [יעצט]. האָבן זיי געזאָגט [מלאכי השרת], אַז דאָס וועט 'שוין' זיין, האָט מען נישט געדאַרפט האָבן קיין קריעת ים סוף, העט מען דאָךְ געקענט וואָרטן [נאָך אַביסל, בהענשת המצרים מדה כנגד מדה], העט דאָךְ שוין דער ים גיווען געקאַנט פאַלן 'אויף' זיי. האָט מען געקאַנט אויף 'לְהַצִּיף', העט מען שוין גיווען געקאַנט אַזוי אויכעט, העט מען נישט גיווען געדאַרפט צו שפּאַלטן דעם ים. [וזהו ששאלו מלאכי השרת, אם כן למה קרעת להם את הים].

^{לח} עיין בזה בדברי יואל בראשית (עמוד סג), ובס"ג מטרות תשי"ג (לשון קדשו כט, אות מו).

^{לט} כמבואר בגמרא זבחים (קטז): כשניתנה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר (תהלים כט, ט) ובהיכלו כלֹאֹ אִמֹר כְּבוֹד. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם, שנאמר (שם, י) ה' לַמַּבּוּל יִשָּׁב, אמר להם יִשָּׁב ה' מִלֶּךְ לְעוֹלָם (שם), כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם וכו'. אמר להם, חמדה טובה יש לו בבית גנוזי שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר (תהלים כט, יא) ה' עֹלָ לְעָמוֹ יִתֵּן, פתחו כולם ואמרו ה' יִבְרָךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם.

^ב ועל זה השיב להם בלעם, שעדיין לא הגיע אז הזמן לזה, אלא שהקב"ה נותן לבניו החמדה טובה שבבית גנוזי.

קעג

המשך ישוב קושיא ה, וישוב קושיא ד (אופן ב)

ועל זה ענו שרפי הקודש השיבנו ה' אליה ונשובה, כי עדיין לא הגיע אז הזמן של עולם התיקון, אלא יצטרך עוד להמתין עדי ביאת אליהו שחיווה את ישראל בתשובה, וכמאמר הכתוב והשיב לב אבות על בנים

ענו שרפי הקודש^{מא} ס' גייט נאכנישט (היצט), ס' איז נאך השיבנו ה' אליה ונשובה, אז ער (אליהו) וועט הערשט קומען מחזיר בתשובה זיין 'שפעטער', אבער דערווייל דאס איז נישט אויף 'היצטערט'. (וורמוז בדבריהם כי) דאס וועט זיין בעתה, בעתה דארף ער (אליהו) קומען מחזיר בתשובה זיין^{מב}.

קעד

ווי איך האב געזאגט דארט^{מג} [לחת טעם אויף] דעס וואס דער פלתי זאגט. פארוואס ביי אחישנה ברויך ער נישט צו קומען.

ווייל אחישנה איז דאך נאר אז ס'איז זכו, [און] דער רמב"ם זאגט דאך^{מד} אז ער וועט קומען מחזיר בתשובה זיין, [וכדתיב] והשיב לב אבות על בנים, ממילא דאס איז נאר אז ס'איז בעתה [שהוא בלא זכו, דאז צריכין לתשובה, משא"כ בזכו, אם כן לא חטאו, וא"צ להשיבם בתשובה]^{מה}.

קעה

[און דעס] האבן זיי געענטפערט השיבנו ה' אליה ונשובה, [דזה רומז על ביאת אליהו הנביא, וואס] ער וועט קומען מחזיר בתשובה זיין, און דאס וועט זיין בעתה, דאס איז נישט אויף היצטערט [בזמן דור המדבר], איבערדעם האט דא נאך געמוזט זיין קריעת ים סוף.

איבערדעם איז דאס טאקע, דאס איז דאס גאנצע.

קעו

ישוב קושיא א (באופן שלישי) וקושיא ג (באופן שני)

נאר אבער דאס ענין דערפון קען 'נאך' זיין, [לבאר ענין הדיבור שבפסוק הראשון] וידבר ה' אל משה.

קעז

איתא בוהר הק' דלעתיד גם כן ידבר משה רבינו בשם ה', ואליהו הנביא יהיה המתורגמן שישמיע להעם מה שנאמר למשה

ווארן שטייען שטייט דאך אין זוהר הקדוש^{מו}.

^{מא} שהם השיגו יותר מסתם מלאכי השרת.

^{מב} והיינו שרמוז, כי אדרבה כל ענין מיתת נדב ואביהוא הוא כדי שיבואו בגופו של פנחס, ויהיו מזומנים לבשר בשורת הגאולה, ואם כן הרי זה מוכיח דאכתי הדבר תלוי ועומד מתי יהיה קץ הפלאות, כי אילו זכו ישראל שתהיה הגאולה בחינת אחישנה אין צורך להקדים ביאת אליהו, כמו שכתב הפלתי, ואם כן אדרבה ממה שמתו נדב ואביהוא נשמע כי עדיין אין הדבר ברור מתי תבא הגאולה, אלא זה תלוי במעשי בני ישראל, אם יזכו לשוב מעצמם תהיה הגאולה בחינת אחישנה, ואם לאו יהיה צורך לשלוח את אליהו הנביא באחרית הימים לעוררם בתשובה, בבחינת השיבנו ה' אליה ואח"כ ונשובה. (דברי יואל).

^{מג} לעיל באות קא (שבחלק א') ובאות קנ.

^{מד} ברמב"ם (מלכים יב, ב), המובא לעיל בהערה כ.

^{מה} עיינן זה בדברי יואל וישלח (עמוד קמד), אמור (עמוד קצט), פינחס (עמוד קמד).

^{מו} בוהר הק' (ח"ג דף כז: כח. ברעיא מהימנא): תנאים ואמוראים, אתון דמסטרא דמדות דקודשא בריך הוא אתיתו,

[דהנה] לכאורה [קשה להלא] משה רבינו וועט דאָך זיין [לעתיד לבא, ואם כן] וואָס דאָרף מען אליהו [לתרץ האיבעיות, וכמו שנרמז במלת "תיקו" שבגמרא, דהוא ר"ת] תשבי יתרץ קושיית ואיבעיות, אַלדינגס וועט אליהו פאַרענטפערן. ס'וועט דאָך זיין משה רבינו. זאָגט ער [בזוהר הק'], דער אַמַת וועט זאָגן משה רבינו. [און אליהו הנביא] ער וועט נאָר זיין בשליחותו [של משה], ער וועט נאָר זיין דער דַבְרָן¹, ער וועט עס פירן. ער וועט מְבַשֵּׁר זיין, און ער וועט איבערזאָגן [דבריו של משה] פאַר אידן, זיין דער מְתוּרָגְמָן. אָבער דער עיקר וועט טאַקע זיין משה רבינו².

קעח

ועל זה רומז הכתוב כי ענין וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וַיְהִי גַם לְעֵתִיד לְבֹא, אַחֲרֵי 'מִוְפְּלָא' לאחר מות שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרָן, ושכל זה הוא בסבית מיתתן שהוא הכנה לשהם יוכללו באלהיו הנביא, שהוא יהיה או המשמיע לעם דברי משה בשם ה'.

איבערדעם זאָגט ער וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה "אַחֲרֵי" מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרָן, 'נאָכדעם' [לעתיד] וועט זיין אליהו [שהוא נדב ואביהוא עצמן, וואָס] אליהו וועט איבערזאָגן [דבריו של משה], און דורכדעם וועט דער בורא כל עולמים [ידבר אל משה גם לעתיד].

דַּבְּרָתוֹן סגי לנַקָּא בְּרַתָּא דִּילִי דַּאִיְהִי הֶלְכָּה, מַאלִין קְלִיפִין דַּעֲרַב רב, קוּשִׁין בִּישִׁין, דְּלִית לֹון תִּירוּץ וְלֹא פִרוּקָא וכו', אֵלָא אַתְמָר תִּיקוּ בְּהוֹן. וְכָל תִּיקוּ דַּאֲסוּרָא לְחוּמְרָא, וְאִיהוּ תִיקוּ חֶסֶר ו', דְּלִית לִיה 'תִּיקוּן'. חֶסֶר נִון דַּאִיְהִי עֲלֵמָא דַּאֲתִי, דְּתִיקוּ דְּעֵלְמָא דַּאֲתִי, שְׁתִּיקָה. כְּגוֹן (מנחת כט:) שְׁתוּק כֶּף עֵלָה בְּמַחֲשָׁבָה. וְאִית קוּשִׁין דַּאֲינוּן לְבוּשִׁין דְּהֶלְכָה וכו', וְאִתּוֹן פִּסְקִין לֹון בְּכַמָּה פִּסְקוֹת, וְלִבְתָּר מִתְקַנִּין וּמְפַרְקִין לֹון בְּכַמָּה פִּרוּקִין. וְאִי חֶסֶר שׁוּם פִּסְק מִמִּתְנִיתִין, כְּמָה דַּאֲקוּמָהּ זֶה חֶסֶר מִן הַמִּשְׁנָה, אִתּוֹן מִתְקַנִּין לֹון וכו'. וְאִי יִיתִי טַפֵּשׁ וְיִפְּקִי שׁוּם בִּישׁ עַל הָהוּא אֹמְנָא דְּחִתִּיד לְבוּשִׁין, וְיִימָא וְכִי אֹרִייתָא אִיְהִי חֶסֶר וכו', וְאִיד חֶסֶר מִן הַמִּשְׁנָה. אִתּוֹן תִּימְרוֹן לִיה, דּוּק וְתִשְׁכַּח חֲתִיכָה, וְתִשְׁכַּח לָהּ מַעֲוִרְכַּת בִּשְׁאָר פִּסְקוֹת וּמִשְׁנִיּוֹת, דַּאֲרַח אֹמְנָא לְמַחֲתֵךְ לְבוּשִׁין בְּכַמָּה חֲתִיכוֹת, וְתִלְמִיד דְּלֹא אִיהוּ בְּקִי לְמַקְשֵׁר הֶלְכָּה בְּאַלִּין חֲתִיכוֹת, מִתְחַלְפִי לִיה פִּסְקוֹת וְקוּשִׁין וְלֹא אִשְׁכַּח לֹון פִּרוּקָא, עַד דִּיִּיתִי אֹמְנָא וּפְרִיק לֹון כָּל אֲלִין סִפְקוֹת דְּלֹהוֹן. בְּהָהוּא זְמַנָּא, הֶלְכָּה דַּאִיְהִי בְּרַתָּא, סְלִיקַת קֶדֶם מְלָכָא, שְׁלִימָא בְּכֵלָא, בְּגוּפָא בְּלִבּוּשָׁא וּבְתַכְשִׁיטָהּ, וְאַתְקִיָּים בַּהּ (נח ט, טו) וְאִיְהִי לְזִכּוֹר בְּרִית עוֹלָם. וְלִזְמַנִּין אִית לְאֹמְנָא תִלְמִיד בְּקִי, דִּישְׁדֵּר לִיה לְתַקְנָא לֹון. וְקָמוּ כְּלָהוּ וְאָמְרוּ, וַדַּאי אֲנִת הוּא אֹמְנָא, רַעֲיָא מְהִימְנָא, דַּאֲתַמֵּר בְּךָ (אבות א, א) מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי, וּמִתַּמֵּן וְאֵילָךְ כְּלָהוּ תִלְמִידִים אֵינוֹן דִּילָךְ, מִן יְהוֹשֻׁעַ עַד סוֹף כָּל דְּרִין. הָדָא הוּא דַּאֲמֵר (שם) וּמִסְדָּה לִיְהוֹשֻׁעַ, וְיְהוֹשֻׁעַ לְזֻקִּים, וְזֻקִּים לְנַבִּיאִים, עַד סוֹף כְּלָהוּ. תִּלְמִיד בְּקִי דִילָךְ מֵאֵן הוּא, הָא חֲזִינָא דַּאֲתַמֵּר, הַכֵּל יְהֵא מוֹנָח עַד שִׁבְאָא אֵלִיהוּ. אָמַר לֹון, וַדַּאי הִכִּי הוּא, דַּאִיְהוּ תִלְמִיד חָבֵר, דַּעֲלִיה אַתְמָר (פִּינחס כה, יא) בֶּן אֶהֱרָן בְּחֶנֶן (כַּמְבֹּאֵר דְּבִרְיִי הַזֶּה רַחֲמָא לְעִיל בְּהַעֲרָה ט, וְאִלִּיְהוּ הוּא פִינחס). כְּגוֹנוּנָא דַּאֲתַמֵּר בְּאַהֲרֹן (שמות ד, טו) הוּא יְהִי לָךְ לֶפָה, הִכִּי נִמִּי בְּרִיה יְהִי לִי לֶפָה, דַּאִיְהִי אֹרִייתָא דְּבַעַל פֶּה. בְּגִין דְּהִיכִי דַּהֲוִנָא בְּקִרְמִיתָא כְּבֹד פֶּה וְכַבֵּד לִשׁוֹן, וְהִכִּי יוֹקִים לִי קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא כְּבֹד פֶּה, בְּאֹרִייתָא דְּבַעַל פֶּה, וְכַבֵּד לִשׁוֹן בְּאֹרִייתָא שְׂבַכְתְּבִי, דְּלֹא יִימְרוֹן אֲלִין דְּלֹא אֲשְׁתַּמְדְּעִין לִי, אַחֲרָא אִיהוּ. וְאַלִּיְהוּ הוּא יְהִי לִי לֶפָה, יִיתִי לְתַקְנָא כָּל אֲלִין סִפְקוֹת, וּלְפִרְקָא לֹון.

¹ המדבר אל העם, וכענין הנאמר באהרן והוא יהיה לך לפה, וכמבואר בדברי הזוהר.

² ועיין בזה בדברי יואל בפרשתן (עמוד פ).

ו"ל רבינו בס"ג פינחס תשכ"ז: די וועלט פרעגט דאָך די קשיא, [על ענין] תשבי יתרץ קושיית ואיבעיות, [דהלא] דעמאַלטס איז דאָך משה רבינו וועט דאָך מייטקומען [עם אליהו] [דברים רבה סוף פ' עקב], [נאם כן] פאַרוואָס עפעס שטייט נישט [אז] משה רבינו אליין [יתרץ קושיית ואיבעיות]. ו זאָגן זיי דער פשט, מ'מיינט [צו זאָגן, אז לעולם] אלעס וועט קומען טאַקע פון משה רבינו, נאָר ער [אליהו] וועט זיין אזוי ווי ס'איז [געווען] וְאַהֲרֹן אֲחִיזִיד יְהִיָּה נְבִיאָךְ. ער וועט זיין דער מְבַשֵּׁר, [און] ער וועט עס 'איבערטייטשן', ער וועט זאָגן פאַרן עולם, פאַר די וועלט, פאַרן כלל ישראל, ער וועט עס 'איבערזאָגן' און ער וועט עס מודיע זיין, אָבער דער מקור וועט זיין טאַקע פון משה רבינו, דעמאַלטס אויכעט. ער וועט זיין נאָך, די אלע מקראות וועט ער קורא זיין לִפְנֵי הָעָם, וועט ער קורא זיין די אלע זאכן דעם וואס משה רבינו האָט געזאָגט. איבערדעם זאָגט מען "תשבי יתרץ", ווייל ער וועט זיין טאַקע דער מתרץ, מפּי וועט מען עס הערן, אבער קומען וועט עס קומען פון משה רבינו. אזוי שטייטשן זיי, אזוי זאָגן זיי דאָך אלע.

דער וַיְדַבֵּר (ה' אֶל "מֹשֶׁה") איז אַ פסוק אויף לעתיד גאָר, ס'איז גאַרנישט אויף דעם [על ענין הנאמר באותה שעה], דער פסוק איז גאָר עפעס אַנדערש.
מ'דערציילט מיר נאָר דאָס תמצית, 'בְּרָמָז' שטייט אין פסוק [אז] סיבת מיתתם איז געוועזן [בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה'], און דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט [אויך אז] דאָס וועט זיין אַ תמידיות און אַ נצחיות, [כי וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה יִהְיֶה גַם אַחֲרַי 'מוֹפְלָג' לאחר מות שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרָן, ושסיבת מיתתן הוא הכנה לנצחיות דיבור ה' למשה גם לעתיד לבא].

קפ

המשך ישוב קושיא א (באופן שלישי) וקושיא ג (באופן שני)

די זעלבע איז דאָ.
"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה" 'אַחֲרַי' מות שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרָן, דעס איז אַ דיבור אויף לעתיד, [שיומשך דיבור ה' למשה] כסדר.

קפא

ובדיבור זה נכללו הרבה דברות וענינים, כי לעתיד יתרחב ויתגדל דברי התורה, וכמו שאמרו במדרש שעל זה נאמר תורה חדשה מאתי תצא, ושתורה שאדם למד בעולם הזה הבל הוא לפני תורתו של משיח.
און דאָס איז אינעם כלליות [כולל] אַסאַך ענינים.
[וואָרן] ס'וועט זיין תורה חדשה מאתי תצא^{מט} וועט זיין.
תורתו של [משיח], שטייט דאָך^י [אז] תורתן פון פריער איז הַבֵּל, לפני תורתו של משיח.
ס'וועט נִתְרַחֵב ווערן וְגִדֵּל [עניני התורה שיתגלו לישראל לעתיד].
תורתו של משיח וועט זיין גאָר אויף אַ העכערע בחינה (באיכות), און אַסאַך מער (בכמות), און אַלדינגס.

קפב

ותורו של משיח הוא ע"י משה רבינו שהוא המלך המשיח, ואליהו שהוא נרד ואביהוא יהיה אז המתורגמן והמשמיע אל העם את דברי משה בשם ה'
[און] ווען דאָס וועט גיין דורך אֶלְיָהוּ, דעס וועט זיין תורתו של משיח.
[שהרי מבואר בזהר כי] דער מלך המשיח וועט זיין משה רבינו, און אליהו וועט זיין דער מבשר [והתורגמן], ער וועט 'איבערגעבן' [פאר אידן].

קפג

וכל זה נכלל בדיבור הראשון שבפסוק הראשון.
און דאָס איז געווען [דער דיבור שבפסוק הראשון].
איבערדעם איז וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרַי מות שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרָן, 'נאָך' דעם, "אַחֲרַי"

^{מט} בויקרא רבה (יג, ג): אמר רבי אבין בר כהנא, אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא (ישעי' נא, ד), חידוש תורה מאתי תצא.

^י בקהלת רבה (כ, פסוק א): כל התורה שאדם למד בעולם הזה, הבל הוא לפני תורה שבעולם הבא. לפי שבעולם הזה אדם למד תורה ושוכח, אבל לעתיד לבוא מה כתיב תמן, נתינת את תורתך בקרבם (ירמ' לא, לב).
ועוד שם (יא, פסוק ח): כי אם שנים הרבה [יחיה האדם בכלם] ישמח, בשמחת התורה, ויזכר את ימי החשך, החשך אלו ימי הרעה, כי הרבה יהיו [כל שָׂקָא הֵבֵל], תורה שאדם למד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח. - [ועיין בזה בדברי יואל מקץ (עמוד שלד), ועוד].

מות שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן, דָּאָס איז דאָךְ 'זיין טאַקע, ס'איז נדב ואביהוא. [וגילה למשה כי] דורך דער זאך, דורכדעם וועלן זיי זיין אליהו, [ועל ידי זה] וועט הערשט זיין וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה, אויף 'לעתיד'^א.

קפו

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:

מ'זאל מיר זוכה זיין טאַקע [צו] די רעכטע יְשׁוּעָה וואָס מ'האָף מיר.

דער באַשעפער זאל העלפן, מ'זאל זוכה זיין [אז] במהרה זאל טאַקע זיין דאָס גרויסע התעוררות [של השבת דלעתיד], די רעכטע יְשׁוּעָה, די גאָולה שְׁלִימָה.

מ'זאל מיר שוין זוכה זיין צו זען [דעם] יְשׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ^ב.

מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען במהרה, ביצועת כל ישראל ושמחתן, בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

^א ולפי שנרמז כאן בכתוב ענין שליחותו של אליהו לבשר הגאולה, הודיע הכתוב כאן כי גם אחרי מופלג ממיתת בני אהרן, והיינו לעתיד לבא כאשר יבא אליהו, אעפ"כ יהיה דבר ה' אל משה נביאו, והוא יהיה מנהיג את ישראל כבימי צאתנו ממצרים, אלא שאליהו יהיה השליח והמליץ בינו לבין ישראל. (דברי יואל).

^ב שהוא ר"ת של צירוף הוי"ה המאיר בחודש ניסן.

